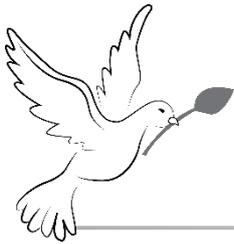


รูปแบบการใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชน
ของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด *

A Model of Using Aparihāniyadhamma in Organization Management for
Community Development of Photikaram Temple, Phon Sung Sub-district,
Pathumrat District, Roi Et Province



พระมหานำเกียรติ วิสุทโธ

Phramaha Namkiat Visutdho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author. Email: Nopon28May@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) หลักอปริหานิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) รูปแบบการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด และ 3) นำเสนอรูปแบบการใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำราวิชาการ หนังสือ งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้ง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักอปริหานิยธรรมเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติเพื่อความเจริญ มี 2 ประเภท คือ ราชอปริหานิยธรรม สำหรับคฤหัสถ์ผู้มีหน้าที่ในการปกครอง และภิกษุอปริหานิยธรรม สำหรับบรรพชิตผู้ไฝ่ธรรม 2) รูปแบบการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม: สถาบันการเงินชุมชน โพธิ์น้อย-โพธิ์ศรีสวัสดิ์มีการเงินชุมชนบริหารด้วยคณะกรรมการบริการฝากถอนและสินเชื่อ ศูนย์ดิจิทัลชุมชน เฉลิมพระเกียรติ มีการใช้เทคโนโลยีเป็นการสื่อสารชุมชน ร้านค้าเขาเข็นเป็นสหกรณ์ร้านค้าโอท็อปแบ่งปันผลกำไร ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานโพธิ์น้อย-โพธิ์ศรีสวัสดิ์ มีการส่งเสริมการดูแลสุขภาพ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้มีการเรียนรู้ตามวัยที่เหมาะสม ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนเป็นศูนย์ที่มีการส่งเสริมการเรียนรู้มีชุมชนเป็นฐานในการทำกิจกรรม 3) รูปแบบการใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การามซึ่งสามารถเสนอรูปแบบ ดังนี้ (1) บุรณาการหลักอปริหานิยธรรมกับกิจกรรมของชุมชน (2) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้แล้วแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (3) บุรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสร้างผลิตภัณฑ์

คำสำคัญ: รูปแบบการใช้หลักอปริหานิยธรรม; การบริหารองค์กร; การพัฒนาชุมชน



Abstract

This research aimed 1) to study Aparihāniyadhamma (Conditions of Welfare) in Theravada Buddhism 2) to study the community development model of Wat Photikaram Temple, Phon Sung Subdistrict, Pathumrat District And 3) to present the model of the application of Aparihāniyadhamma in the organization management for community development of Wat Photikaram Temple, Phon Sung Subdistrict, Pathumrat District Roi Et Province This research is a qualitative research. By studying and researching from academic documents, books, thesis work, various research works, including field research by going into the storage area, both as an interview Data were analyzed using descriptive methods.

The results of the research were showed that 1. Aparihāniyadhamma is the Buddhist dhamma used to practice for prosperity. There were two types of Aparihāniyadhamma: Rāja-aparihāniyadhamma (Conditions of Welfare for Governor) and Bhikkhu- aparihāniyadhamma (Conditions of Welfare for Monks). 2. The form of community management at Wat Photikaram: The Pho Noi - Pho Si Sawat community financial institution has community finance managed by the Deposit, Withdrawal and Credit Service Committee. Chalerm Phrakiat Community Digital Center The technology was used as a community communication. The Sauzen Stores were cooperative, OTOP shops sharing profits. The Pho Noi-Pho Si Sawat Community Public Health Center There was a promotion of health care. Child Development Center There was promotion of early childhood development for appropriate age learning. Non-formal education center was a center that promotes education and has a community as a base for activities. 3. The model of the application of Aparihāniyadhamma in the administration of the community development of Wat Photikaram, which can be proposed as follows: 1) Integrate the principles of Dhamma with the activities of the community. 2) Appoint Committee to provide information about learning and exchange of experience. 3) Integrate local knowledge with product creation.

Keywords: Model of Using Aparihāniyadhamma; organization management; community development



บทนำ

วัดเป็นศูนย์กลางและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน รวมทั้งคนในชุมชนรอบๆ วัดยังใช้วัดเป็นสถานที่พบปะสังสรรค์ และทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น การประชุมหมู่บ้าน การประชุมราชการ หรือให้วัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ แต่ในปัจจุบันท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรมตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามาสู่สังคมไทย ทำให้เด็ก เยาวชน และประชาชน หันไปยึดติดในวัตถุนิยมมากเกินไป เป็นผลให้คนห่างไกลจากวัดโดยไม่รู้ตัว (Phrakru Prachotdhammavong (Ekkapong Hiridhammo), Phramaha Mit Thitapañño, Phrakru Sudhikhambhirayana, and Meethaisong, 2019) วัดโพธิการาม ตำบลโพธิ์สูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด จึงมีแนวคิดในการจัดตั้งองค์กรชุมชนของวัดหรือกิจกรรมที่มีความจำเป็นและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามาวัดและเห็นความสำคัญของวัดเหมือนในอดีตเป็นการปลูกฝังศีลธรรมให้คนในชุมชนได้เรียนรู้คำสอนของพระพุทธศาสนาไปด้วย การจัดตั้งองค์กรชุมชนของวัด บริหารองค์กรโดยคนในชุมชนและเพื่อคนในชุมชนของวัดโพธิการามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารองค์กรชุมชนของวัด

วัดโพธิการามจึงเป็นสถาบันที่ทำงานด้านการบริหารองค์กรของวัดและพัฒนาชุมชนในฐานะที่เป็นตัวแทนของสถาบันพระศาสนา มีการนำแนวคิดหลักธรรมไปใช้ในการศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน มีบทบาทการทำกิจกรรมของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติหรือพระวินัยในส่วนของปฏิบัติธรรมเผยแผ่ธรรมเพื่อช่วยเหลือประชาชนให้พ้นทุกข์ตามความเหมาะสมและความสามารถในหลักการปฏิบัติที่แสดงถึงความสัมพันธ์ในเชิงเกื้อกูลต่อกันระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดีช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยความหวังดี ให้ได้รับรู้สิ่งใหม่ที่ยังไม่เคยรู้ อธิบายชี้แจงเรื่องที่เคยฟังเคยเรียนมาแล้วให้เข้าใจชัดเจนขึ้น และท่านยังพร่ำสอนชาวบ้านให้มีหลักธรรมประจำตัวอยู่ตลอดเวลา คนเป็นทรัพยากรอันสูงค่าของสังคมและเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของสังคม สังคมจะอยู่รอด เสื่อมสลายหรือเจริญรุ่งเรืองขึ้นนั้นก็อยู่กับคนและคุณภาพของคน ในสังคมเป็นสำคัญ การพัฒนาคนเพื่อมุ่งให้คนมีคุณภาพนั้นหมายความว่าถึงคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญา (Jansawang, 1982) นอกจากนี้ยังสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธว่าองค์ประกอบฝ่ายมนุษย์มีความสำคัญยิ่ง การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องให้ความสำคัญที่สุดกับเรื่องการพัฒนาคนเป็นแกนกลาง หลักการเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธคือ การพัฒนามนุษย์ ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ด้วยการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตทั้งสามด้านให้เป็นการพัฒนาเต็มทั้งคนก่อนจึงจะเป็นการพัฒนาที่ได้ผล คือ ระบบแห่งไตรสิกขา ได้แก่ ศีลสมาธิ ปัญญา (Phrapromkhunaporn (P. A. Payutto), 1996) โดยเน้นเฉพาะประเด็นที่พึงพัฒนาเป็นสำคัญ ได้แก่ 1) ด้านพฤติกรรม เป็นช่องทางให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องไปถึงการพัฒนาด้านจิตใจและ ด้านปัญญาได้ดีด้วย 2) ด้านพฤติกรรม ได้แก่ ละความเคยชินที่ไม่เกื้อกูลโดยใช้วินัยและวัฒนธรรม เพื่อเร่งแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเอาจริง ท่านให้ความสำคัญกับพฤติกรรมหาความสุขเพราะมีผลกระทบต่อการพัฒนา 3) ด้านจิตใจ พัฒนาจิตใจให้มีศักยภาพในการหาความสุขได้ง่ายขึ้นเสพบริโภคด้วยเท่าที่มีก็ได้ ไม่มีก็ได้ จนถึงขั้นมีก็ได้ ไม่มีก็ได้ อย่างฉลาดและมีจุดหมายที่



นิรามิตสุข หมายถึงการมีความสุขเป็นอิสระโดยไม่อาศัยการเสพ มีคุณธรรมและมีความเพียร พยายาม ขยันอดทนเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านปัญญา มีความรู้เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริงของธรรมชาติ เสดพบวิภคด้วยรู้เข้าใจคุณค่าแท้เป็นผู้บรรลุจุดหมายของการพัฒนามนุษย์ และเป็นผู้ที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อสังคมมนุษย์และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จะบรรลุจุดหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

หลักอภิธานิยธรรม เป็นข้อปฏิบัติหรือธรรมอันเป็นเหตุไม่ให้เกิดความเสื่อมมี 7 ข้อ ได้แก่ 1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงกระทำ 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ 4) เคารพนับถือผู้ใหญ่ 5) ไม่ดูคร่ำครึใจกุลสตรีหรือกุลกุมารี 6) เคารพนับถือบูชาเจตีย์ และ 7) จัดการรักษาคุ่มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายด้วยความชอบธรรม (Thai Tripitakas: 10/134-135/78)

การศึกษารูปแบบการใช้หลักอภิธานิยธรรมสำหรับการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิการาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด จะช่วยก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา รวมถึงประเทศชาติ และการดำเนินชีวิตของประชาชนเป็นส่วนรวมในอนาคตอย่างไรบ้าง ซึ่งผู้วิจัยหวังว่าองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาของสังคมได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักอภิธานิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิการาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการใช้หลักอภิธานิยธรรมในการบริหารองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิการาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูลทางเอกสาร (Documenty Investigation) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก หนังสือ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสาร ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิการาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ดดังนี้

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาจากแหล่งสถานที่จริง ได้แก่ วัดโพธิการาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัย คือ วัดโพธิการาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 30 รูป/คน เป็นบุคคลสำคัญมีความเกี่ยวข้องกับบริหารองค์กรในการพัฒนา



ชุมชนของวัดโพธิ์การาม ได้แก่ พระสังฆาธิการ จำนวน 3 รูป, นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาจำนวน 3 คน นักพัฒนาชุมชน จำนวน 3 คน, ผู้นำชุมชนจำนวน 3 คน,ชาวบ้านในชุมชนโพธิ์การามจำนวน 18 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1) ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร ทฤษฎีระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารองค์กรและการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด
- 2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาประมวลความรู้สรุปเป็นกรอบแนวคิดกำหนดขอบเขตการวิจัยและกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3) สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิด เพื่อให้ครอบคลุมขอบเขตของการทำวิจัย
- 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาคุณุณินพนธ์เพื่อตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงให้มีความตรงตามเนื้อหา
- 5) นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ สะดวก และง่ายต่อการค้นหาข้อมูล ในการจัดทำแฟ้มเพื่อประโยชน์ต่อการค้นหาข้อมูล ประกอบด้วย แฟ้มข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มหรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อยหรือสนทนากลุ่มย่อย ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วนคือ

- 1) ข้อมูลที่เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มประกอบด้วย ชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วันที่ ช่วงเวลา สถานที่สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ครั้งที่ ชื่อผู้สัมภาษณ์ บทสัมภาษณ์
- 2) ข้อมูลที่เป็นแบบวิเคราะห์การสัมภาษณ์เจาะลึก/การสนทนากลุ่ม หรือสนทนากลุ่มย่อย ซึ่งประกอบด้วยชื่อผู้ให้ข้อมูล ชื่อผู้สัมภาษณ์ คำหลักบรรยาย เหตุการณ์/สถานการณ์ และการตีความเบื้องต้นแล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 อปริทานิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า หลักอปริทานิยธรรมว่า ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความเจริญโดยส่วนเดียว (Thai Tripitakas: 10/134-136/78-83) ไม่มีความเสื่อม มี 2 ประเภท คือ ราชอปริทานิยธรรม และภิกขุอปริทานิยธรรม อปริทานิยธรรม หมายถึง ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม, ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี 7 ข้อที่ตรัสกับภิกษุ (ภิกขุอปริทานิยธรรม) (Phrapromkhunaporn (P. A. Payutto), 2016) ดังนี้ 1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2) เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้แล้ว สมาทานอยู่ในสิกขาบทตามที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ 4) ภิกษุใด เป็นผู้ใหญ่ เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อคำถ้อยคำของท่าน 5) ไม่ล่ออำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น 6) ยินดีในเสนาสนะป่า 7) ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อภิกษุสามเณร



ซึ่งเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาส ขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข อปริหานิยธรรม ที่ตรัสแก่กษัตริย์วัชชี (หรือราชาอปริหานิยธรรม) มีอีกหมวดหนึ่งคือ 1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2) เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกัน ประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และ พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ 3) ไม่ถือสิ่งอำเภोज บัญญัติ สิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่ได้บัญญัติ ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม 4) ท่านผู้ใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่าน ว่าเป็นสิ่งที่อันพึงรับฟัง 5) บรรดากุลสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย มิให้อยู่อย่างถูกข่มเหงรังแก 6) เคารพสักการบูชาเจดีย์ของวัชชี ทั้งภายในภายนอก ไม่ละเลยการทำมิกพลี 7) จัดให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ (หมายถึง บรรพชิตที่เป็นหลักใจของประชาชน) ตั้งใจให้ท่านที่ยังมิได้มา พึงมาแคว้น มาแล้วพึงอยู่โดยผาสุก

วัตถุประสงค์ที่ 2 รูปแบบการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิการาม ตำบลโพนสูง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า สถาบันการเงินชุมชนโพธิ์น้อย-โพธิ์ศรีสวัสดิ์ พบว่า วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน บริหารงานมีคณะกรรมการเป็นผู้ดูแล 1) ให้บริการรับฝาก-ถอนเงิน 2) ให้บริการสินเชื่อ 3) ระดมทุนร่วมหุ้นของคนในชุมชน 4) ปันผลให้กับสมาชิกที่ร่วมหุ้นและดอกเบี้ยเงินฝาก ศูนย์ดิจิทัลชุมชนเฉลิมพระเกียรติวัดโพธิการาม พบว่าวัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนบริหารงานมีคณะกรรมการเป็นผู้ดูแล มีการบริการให้ความรู้ในการใช้สื่อเทคโนโลยีในการสื่อสารขององค์กร ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจในด้านของเทคโนโลยีและประชาสัมพันธ์สินค้าของชุมชน ทำให้สินค้าโอท็อปของชุมชนมีการตลาดที่ดีขึ้น ร้านค้าเซาเซ่นของวัดโพธิการาม พบว่า วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนบริหารงานมีคณะกรรมการเป็นผู้ดูแล มี 1) การขาย 2) การซื้อสินค้ามาจำหน่าย 3) ขายหุ้นและแบ่งปันผลกำไร มีรูปแบบเป็นสหกรณ์ร้านค้า มีการขายหุ้นให้แก่สมาชิกคนในชุมชนมาร่วมลงทุน มีการแบ่งผลกำไรให้แก่สมาชิกทุก 6 เดือน จำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ของชุมชน ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนโพธิ์น้อย-โพธิ์ศรีสวัสดิ์ ของวัดโพธิการาม พบว่าวัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนบริหารงานมีคณะกรรมการเป็นผู้ดูแลประสานงานระหว่างหมอกับชาวบ้านได้เข้าถึงในเรื่องการดูแลสุขภาพของคนชุมชนชาวบ้าน เป็นศูนย์การดูแลสุขภาพของชุมชน มีหมอยาบาลของโรงพยาบาลประจำตำบลจะมาอยู่ตามวันเวลาที่กำหนดและในเวลาที่มีกิจกรรม ให้คำปรึกษาด้านสุขภาพ บริการยาและตรวจโรคแก่คนในชุมชน เป็นการดูแลในเบื้องต้น

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธิการาม พบว่า วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนบริหารงานมีคณะกรรมการเป็นผู้ดูแลวัดเป็นหลักในการบริหารงานและให้นโยบาย ร่วมด้วยชุมชนชาวบ้าน และครูผู้ดูแลเด็กร่วมกัน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รับเลี้ยงเด็กอายุระหว่าง 3 – 5 ปี ให้เด็กมีพัฒนาการตามวัยที่เหมาะสม เป็นสถานที่ให้การดูแลและให้การศึกษาแก่เด็ก การดูแลจะครอบคลุมไปถึงการอบรมสั่งสอน การให้บริการต่างๆ แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีทั้งกาย จิต และปัญญา

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนตำบลโพนสูง พบว่าวัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนา บริหารโดยมีคณะกรรมการเป็นผู้ดูแล เป็นศูนย์การเรียนชุมชน มีชุมชนเป็นฐานในการจัดกิจกรรม โดยใช้หลัก “บวร” บ้านร่วมกับวัดและศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนร่วมกันในการบริหารจัดการ ทำให้คนในชุมชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ได้มีการพัฒนาด้านความรู้ และที่สำคัญก็คือ ชุมชนมีความสามัคคี



วัตถุประสงค์ที่ 3 รูปแบบการใช้หลักการบริหารนิยธรรมในการบริหารองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชนของ วัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า วัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นสถาบันองค์กรศาสนาที่มีบทบาทในด้านการบริหารองค์กรชุมชนของวัด และทำให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชน คนในชุมชนมองเห็นความสำคัญของวัด ทำให้คนได้เข้าวัดโพธิ์การามในฐานะที่เป็นตัวแทนของสถาบันพระศาสนา มีการนำแนวคิดหลักธรรมไปใช้ในการศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่การบริหารองค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) สถาบันการเงินชุมชนโพธิ์น้อยศรีสวัสดิ์ 2) ศูนย์ดิจิทัลชุมชนเฉลิมพระเกียรติวัดโพธิ์การาม 3) ร้านค้าเซาเซิน 4) ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนโพธิ์น้อย-โพธิ์ศรีสวัสดิ์ 5) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธิ์การาม และ 6) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่จัดการศึกษานอกโรงเรียน เป็นที่ตั้งของ กศน.ตำบลโพนสูง โดยผ่านบทบาทการทำกิจกรรมของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติหรือพระวินัยในส่วนของปฏิบัติธรรมเผยแผ่ธรรมเพื่อช่วยเหลือประชาชนให้พ้นทุกข์ตามความเหมาะสมและความสามารถในหลักการปฏิบัติที่แสดงถึงความสัมพันธ์ในเชิงเกื้อกูลต่อกันระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดีช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยความหวังดี ให้ได้รับรู้สิ่งใหม่ที่ยังไม่เคยรู้ อธิบายชี้แจงเรื่องที่เคยฟังเคยเรียนมาแล้วให้เข้าใจชัดเจนขึ้น และท่านยังพำสอนชาวบ้านให้มีหลักธรรมประจำตัวอยู่ตลอดเวลา การดำเนินการตามแนวคิดและกลยุทธ์ของตนเอง มีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการแก้ไขปัญหาตามวิถีทางสังคมและทรัพยากร สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในท้องถิ่น ก็คือ ความพออยู่ พอกิน และมีความมีชีวิตอยู่ที่เหมาะสม พอเพียง ในทุกมิติของชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

รูปแบบในการใช้หลักการบริหารนิยธรรมในการบริหารองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม จังหวัดร้อยเอ็ด มี 6 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบของความสามัคคีการจัดประชุมและเลิกประชุม คือ ร่วมกันประชุมสามัญประจำปีเมื่อมีปัญหาเร่งด่วนทุกภาคส่วนก็พร้อมเพรียงกันประชุมโดยยกประเด็นปัญหามาปรึกษาหารือกัน จนมีแนวทางแก้ไขในที่สุด ด้วยพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงกระทำร่วมกันเพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับองค์กร 2) รูปแบบของการเคารพต่อขบวนการธรรมนิยมประเพณีเดิมของท้องถิ่นรักษาขนบธรรมเนียมที่ดีงาม ถือเป็นเป้าหมายศาสตร์ที่ทุกคนต้องปฏิบัติ 3) รูปแบบของการเคารพผู้อาวุโสและปราชญ์ท้องถิ่นให้เกียรติยกย่องเชิดชูและเคารพในเปิดโอกาสให้ผู้อาวุโสและปราชญ์ท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนในการวางหลักสูตรการศึกษาบางส่วนในระดับท้องถิ่นของจังหวัดร้อยเอ็ด 4) รูปแบบของการส่งเสริมสถานะและบทบาทของสตรีส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชายสร้างความเข้มแข็งในตัวผู้หญิงเพื่อปรับเปลี่ยนชีวิตของผู้หญิงให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นโดยสังคมมีส่วนร่วม มีการรวมกลุ่มจัดกิจกรรมในชุมชน 5) รูปแบบของการถือแบบอย่างและยกย่องคนดีในการทำงานให้ความเคารพในการแสดงความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ที่เหมาะสม 6) รูปแบบของการปกป้องคุ้มครองผู้สูงอายุอาศัยแยกและคนที่เข้ามาในท้องถิ่นจัดระเบียบและดูแลความสงบเรียบร้อยเน้นความสะอาด ความเป็นระเบียบ และถูกสุขลักษณะของที่อยู่อาศัยเคารพซึ่งกันและกันใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต องค์ความรู้ใหม่ในงานวิจัยนี้พบว่า รูปแบบการใช้หลักการบริหารนิยธรรมในการบริหารองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม มีรูปแบบดังนี้ 1) บูรณาการหลักการบริหารนิยธรรมกับกิจกรรมของชุมชน 2) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้แล้วแลกเปลี่ยนประสบการณ์ 3) บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสร้างผลิตภัณฑ์



อภิปรายผลการวิจัย

หลักอภิปธานิยธรรมเป็นแนวคิดในการป้องกันความเสื่อมเป็นการบริหารองค์กรชุมชนของวัด ให้ความเจริญก้าวหน้า ที่สำคัญคือการเข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงหลักป้องกันความเสื่อม และหลักการบริหารองค์กร โดยเน้นสัมพันธภาพของบุคคลในสังคมได้มีส่วนร่วมร่วมกันสร้างสรรค์และบริหารงาน หลักการดังกล่าว รูปแบบการใช้หลักอภิปธานิยธรรมในการบริหารองค์กรชุมชนของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ดทำให้เกิดความรัก และสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นการอภิปรายผลที่ได้รับจากการวิจัย ซึ่งพบว่า รูปแบบการใช้หลักอภิปธานิยธรรมในการบริหารองค์กรชุมชนของวัดโพธิ์การาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด

1. สถาบันการเงินชุมชนโพธิ์น้อยศรีสวัสดิ์คือ การทำงานร่วมกันของคนในองค์กรการจะต้องมีการพบปะ ประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอ เพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยทางสถาบันการเงินชุมชนโพธิ์น้อยศรีสวัสดิ์ จะมีการประชุมประจำเดือน ทั้งในส่วนของหัวหน้าฝ่ายงาน และการประชุมภายในกองหน่วยงานย่อยลงมาอีก และก็จะการจัดตารางนัดการประชุม อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการประชุมสามัญหรือการประชุมสมัชชาวิสามัญ การออกกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับ สำหรับการเข้าร่วมประชุม ขณะประชุม การลงชื่อของผู้เข้าร่วมประชุมทุกครั้งมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล และตรวจสอบ ในการประชุมทุกครั้ง รวมทั้งการเลิกประชุม การลงมติเห็นชอบร่วมกัน ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมภายในองค์กร ทำให้เกิดความสามัคคีภายในองค์กร และการทำกิจที่ควรทำโดยพร้อมเพียงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (Phramaha Pakasit Sirimetho, 2014) พบว่า อุปสรรค หรือปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร่วมกับชุมชนในการแก้ปัญหาต่างๆ เริ่มตั้งแต่ให้ประชาชนร่วมรับรู้ รับทราบ ร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นร่วมกันเป็นอย่างดี หนึ่ง ชุมชนมีรวมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ เป็นเครือข่ายประชาชน เครือข่ายกลุ่มกิจกรรมในชุมชน ทำให้สะดวกต่อการติดต่อสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน ผู้บริหารชุมชน ผู้นำชุมชน พัฒนาการ องค์กรบริหารส่วนตำบล มีบทบาทเป็นผู้ให้การส่งเสริม สนับสนุน ในกิจกรรมต่างๆ เช่น การสนับสนุน วิทยากรให้ความรู้ การสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนผลผลิต หรือผลงานที่เกิดขึ้น อีกทั้งมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน โดยการรวมกลุ่ม กิจกรรมเป็นเครือข่ายชุมชนและการมีส่วนร่วมที่ดีของประชาชน ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ คือ ด้านการพัฒนาคน ด้านการพัฒนาพื้นที่ ด้านการพัฒนาแหล่งรายได้ และด้านการพัฒนาแผนชุมชน ประโยชน์เกิดขึ้นแก่ชุมชน แก่ประชาชนในชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่างๆ ที่เป็น ปัจจัยส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและตรงประเด็นความต้องการ หรือปัญหาของชุมชน

2) ศูนย์ดิจิทัลชุมชนเฉลิมพระเกียรติวัดโพธิ์การามได้ใช้หลักอภิปธานิยธรรมในข้อที่ 1 หนึ่งประชุมกันเนืองนิตย์ เป็นการประชุมพบปะปรึกษาหารือกิจการงานต่าง ๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันโดยสม่ำเสมอ และ 2. พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการประชุมและการทำกิจกรรมทั้งหลายที่พึงกระทำร่วมกัน หรือพร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกัน



บ้านเมือง สำหรับการพัฒนาชุมชนของวัดโพธิ์การาม ผู้วิจัยสามารถอธิบายได้ด้วยการจัดลำดับความเหมาะสม จากมากไปหาน้อย การเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์มีการจัดการประชุมอย่างชัดเจนและได้ออกกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับสำหรับการเข้าร่วมประชุม ขณะประชุม การลงชื่อของผู้เข้าร่วม ประชุมทุกครั้ง การเลิกประชุมมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล และตรวจสอบ ในการประชุมทุกครั้ง ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมภายในองค์กร ทำให้เกิดความสามัคคีภายในองค์กร และการทำกิจที่ควรทำ โดยพร้อมเพียงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา จันทร์แดง (Chandang, 2013) พบว่า การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง

3) ร้านค้าเขาเขินได้ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในข้อที่ 1 หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ เป็นการประชุมพบปะปรึกษาหารือกิจการงานต่าง ๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันโดยสม่ำเสมอ ทำกิจกรรมร่วมกัน และให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตอบสนองต่อปัญหา และความ ต้องการของชุมชน มีเอกลักษณ์ของชุมชนเอง เกิดจากการตรวจสอบเพื่อรับรู้ปัญหา และร่วมกันแก้ไขปัญหา วิกฤติของสมาชิกในชุมชน สังคมประสพการณ์ และเปิดโอกาส สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี (Phramaha Siriwat Ariyamethi, 2003) พบว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์กันในด้านต่าง ๆ คือ ด้านปรัชญา ด้านโครงสร้าง และด้านกระบวนการกล่าวคือ พระพุทธศาสนา ในส่วนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจที่เรียกว่าเศรษฐกิจแนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียงต่างมีปรัชญาอันประกอบด้วยหลักการและอุดมการณ์ด้านเศรษฐกิจที่เป็นไปด้วยกันได้อย่างกลมกลืนประสานเชื่อมโยงกัน คือ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความเป็นธรรมสูงคำนึงถึงประโยชน์ตนและประโยชน์ของส่วนรวมอย่างเป็นธรรม เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นองค์รวมไม่มองเรื่องของตัวเองแบบแยกเป็นส่วน ๆ ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาโดยเริ่มจากสัมมาทิฐิ มีความเห็นถูกต้อง สัมมาวาจา วชิสุจริต สัมมากรรม มั่นคงสุจริต สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ไม่ประมาท ยึดหลักความสมดุล 3 ประการ คือ ความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ และวัตถุกับจิตใจ

4) ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนโพธิ์น้อย-โพธิ์ศรีสวัสดิ์ ได้ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในข้อที่ 7 ให้การให้ความรัก บำรุง ค้ำครอง อันชอบธรรมและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก ส่งเสริมให้คนในชุมชนในบทบาทอื่น ๆ เช่น การเป็นบิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้ลูกหลาน และลูกหลานให้ความสำคัญของคนในชุมชน จัดตั้งชมรมผู้อาวุโสและปราชญ์ท้องถิ่นขึ้นในทุกหมู่บ้าน เพื่อให้คนในชุมชนได้พบปะสังสรรค์กัน ปรึกษาหารือในการที่จะช่วยเหลือสังคมได้ด้วย ที่ทำให้คนในชุมชนอยู่อย่างมีความสุข อยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และเหมาะสม เป็นทั้งผู้ใหญ่ และผู้รับประโยชน์จากสังคมเสมอเหมือนสมาชิกอื่น ๆ ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีสุขภาพอนามัยที่พึงประสงค์ สามารถดูแลตนเองได้ สมาชิกในครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและส่งเสริมสุขภาพผู้คนในชุมชน ส่งเสริมให้ผู้อาวุโสและปราชญ์ท้องถิ่น ได้มีโอกาส แสดงศักยภาพในการส่งเสริมสุขภาพตนเอง ครอบครัวและชุมชน มีการจัดตั้งหน่วยบริการ สวัสดิการเอนกประสงค์ สำหรับผู้อาวุโส และปราชญ์ท้องถิ่น ในชุมชน โดยให้ครอบครัว และได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ เรื่องสุขภาพอนามัยให้ครอบคลุม ช่วยให้คนในชุมชนรู้สึกว่าคุณค่า มีความสำคัญและมีความหวังในชีวิต เช่น ให้คำปรึกษา แนะนำต่างๆ ขอความช่วยเหลือให้ควบคุมดูแลบ้าน และเป็นที่พักพิงการเลี้ยงดูบุตร ส่งเสริมส่งเสริมการสร้าง



ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวแบบสังคมไทยดั้งเดิม รวมทั้งสร้างค่านิยมในการให้ความเคารพและกตัญญูต่อกันแก่ผู้อาวุโสและปราชญ์ท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประโชติธรรมวงศ์ (เอกพงษ์ หิริธมโม) พบว่า สภาพการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ วัดป่านาคำ ตำบลจุ่มจิ่ง อำเภอภูพานรายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีโครงการพัฒนาชนบทที่พระสงฆ์พัฒนาดำเนินการเป็นโครงการที่ครอบคลุมเรื่องราวทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการพัฒนาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของประชาชนเป็นสำคัญ ทั้งในด้านเกษตรกรรม การยกระดับรายได้ สุขภาพอนามัย การศึกษา ในขณะที่เดียวกันก็ได้พยายามสอดแทรกการพัฒนาจิตใจเพื่อให้เกิดความสามัคคีในการทำงานและเกิดความสำนึกในประโยชน์สุขของส่วนรวม กิจกรรมต่าง ๆ

5) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธิ์การาม ได้ใช้หลักอปริหานิยธรรมในข้อที่ 5 คือ ไม่ข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองเด็กและสตรีหรือผู้ที่อ่อนแอ มิให้มีการกดขี่ข่มเหงรังแกที่ถูกกระทำรุนแรงอย่างครบวงจร (ครอบคลุมทั้งด้านสาธารณสุข และด้านสังคมสงเคราะห์ สนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์การท้องถิ่น มีส่วนร่วมช่วยเหลือ ฝั่ระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ทุกชั้นตอน ชุมชนและประชาชนมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของปัญหาคความรุนแรงที่เกิดขึ้นในชุมชน รู้ถึงโทษทัณฑ์และความคุ้มครองทางกฎหมาย และร่วมกันเป็นเครือข่ายฝั่ระวังปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง การด่าทอทุบตีทำร้ายกันในครอบครัวลดน้อยลง เนื่องจากคนในสังคมมีความรักความสามัคคี จึงสามารถรวมตัวเป็นพลังกลุ่มหรือชุมชนที่จะบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ ส่งผลให้สังคม มีความรักความสามัคคีทำให้สังคมมีความสันติสุข ส่งเสริมให้รวมกลุ่มของสตรีในชุมชนต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ และแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูบุตร เมื่อผู้ตกเป็นเหยื่อความรุนแรงมีความจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือ โดยจัดเป็นกลุ่มช่วยเหลือในลักษณะต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่มในระดับต้น เช่น กลุ่มวิชาชีพอาสาสมัคร กลุ่มพึ่งตนเอง กลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกันซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของคนที่มีปัญหาหรือประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน หรืออุดมการณ์ร่วมกันมาให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเผชิญภาวะวิกฤติด้วยบรรยากาศที่เอื้ออาทรต่อกัน โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายหรือเสียแต่เพียงเล็กน้อย

6) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่จัดการศึกษานอกโรงเรียนตำบลโพหนอง วัดโพธิ์การาม มีลักษณะเป็นไปตามหลักอปริหานิยธรรมข้อที่ 1 หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ เพราะเป็นการเรียนที่มีการเรียนรู้ร่วมกัน พบปะปรึกษาหารือกิจการงานต่าง ๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาคต่าง ๆ ร่วมกันโดยสม่ำเสมอ วัฒนธรรมองค์กรที่ดีในด้านคารวะธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับองค์การส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นคนดี ทำประโยชน์เพื่อความผาสุกแก่ส่วนรวม เคารพซึ่งกันและกัน ช่วยกันทำงานและช่วยกันแก้ไขปัญหาคต่าง ๆ ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม ปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ เคารพและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ร่วมกันทำงาน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาคต่าง ๆ ดำเนินชีวิตของคนในสังคม โดยยึดหลักประชาธิปไตยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหามิตร ฐิตปญโญ (Phramaha Mit Thitapaḅḅo, 2015) พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและประชาสังคม เพื่อสร้างจิตสำนึกของการเป็นเจ้าของ



ชุมชนของสมาชิกอย่างเต็มที่ สำหรับชุมชนและประชาสังคมที่เข้มแข็งนั้น คนในชุมชนจะตระหนักหรือมีความคิดว่า อำนาจที่แท้จริงนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับการบัญญัติทางกฎหมาย และไม่ได้มีอยู่ที่หน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันของรัฐเท่านั้น แต่สามารถสร้างสรรค์ขึ้นได้จากตนเอง และจากความร่วมมือกับผู้อื่น การมองว่าอำนาจเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวทุกๆ คนนี้ มักจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นที่ว่า “ประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้น ที่สามารถแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้” ด้วยเหตุจึงทำให้สังคมเกิดความเข้มแข็ง

วัดโพธิ์การาม ได้ยึดหลักบริหารองค์กรชุมชน คือ เน้นการรับผิดชอบร่วมกัน เน้นความโปร่งใส มีเหตุมีผล เน้นส่งเสริมเรื่องบุญกุศล เน้นการบริหารแบบครอบครัวเป็นที่เป็นน้อม และเน้นความใส่ใจ ซึ่งปรากฏโดยรวมแล้วต่างมีความสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักอปริหานิยธรรม 7 กล่าวคือ การหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ, พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม, ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม, มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา, ให้ความเคารพต่อเพศสตรี, ให้ความเคารพต่อสถานที่, ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อผู้ทรงศีลทรงธรรม หลักแนวคิดแห่งอปริหานิยธรรมทั้ง 7 ข้อ เป็นหลักธรรมที่ทางบริษัทมีความเห็นด้วยกับหลักการและมีความสอดคล้องในภาคปฏิบัติของวัดโพธิ์การาม กล่าวคือ หลักอปริหานิยธรรม 7 เป็นธรรมที่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง เป็นหลักธรรมที่ป้องกันความเสื่อม และสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับทุกคนได้ดั่งนั้น องค์กรต่างๆ ที่ต้องการความเจริญก้าวหน้า ผู้นำจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหลักเอาหลักธรรมอปริหานิยธรรม 7 มาปรับใช้กับการบริหารงาน เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรให้เป็นไปตามที่ได้วางแผนงานไว้และบรรลุเป้าหมายได้เป็นอย่างดี เพื่อสร้างจิตสำนึกของการเป็นเจ้าของชุมชนของสมาชิกอย่างเต็มที่ สำหรับชุมชนและประชาสังคมที่เข้มแข็งนั้น คนในชุมชนจะตระหนักหรือมีความคิดว่า อำนาจที่แท้จริงนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับการบัญญัติทางกฎหมาย และไม่ได้มีอยู่ที่หน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันของรัฐเท่านั้น แต่สามารถสร้างสรรค์ขึ้นได้จากตนเอง และจากความร่วมมือกับผู้อื่น การมองว่าอำนาจเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวทุกๆ คนนี้ มักจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นที่ว่า “ประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้น ที่สามารถแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้” ความเชื่อมั่นนี้สะท้อนถึงความรับผิดชอบของตนต่อปัญหาของชุมชน สังคม และถือว่าตนเป็นเจ้าของชุมชนและสังคม ด้วยเหตุจึงทำให้สังคมเกิดความเข้มแข็ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา จันทร์แดง (Chandang, 2013) พบว่า การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทาง ในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ แนวทางด้านกรฟื้นฟูชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 วัดโพธิ์การาม ตำบลโพธิ์สูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ควรมีการวางแผนกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบายการบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรม 7 บรรลุไว้ในแผนพัฒนาคณะสงฆ์ จังหวัดร้อยเอ็ด ทุกๆปีให้ชัดเจนเพื่อเกิดมรรคผลในทางปฏิบัติต่อไป



1.2 ควรมีการนำหลักอปริหานิยธรรมมาบูรณาการเข้ากับแนวคิด ทฤษฎีการบริหารเพื่อพัฒนากระบวนการบริหารจัดการเชิงพุทธ ภายในอำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด

1.3 วัดโพธิการาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ควรมีการสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรสู่ความเป็นเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผล

1.4 เพื่อการบริหารจัดการ มีประสิทธิภาพ ควรกระจายความรับผิดชอบและมอบหมายงานให้กับหน่วยงานต่างๆ จากระดับสูงไปถึงระดับต่ำที่สุด เพื่อความร่วมมือของบุคลากรในการบริหารจัดการ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษากลุ่มประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างโดยรวมวัดโพธิการาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาข้อมูลว่ามีการใช้หลักอปริหานิยธรรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่มีความเหมือนหรือแตกต่างกันจากการวิจัยครั้งนี้

2.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการกับหลักอปริหานิยธรรมของวัดโพธิการาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ดและวัดอื่นๆ มีความสัมพันธ์กันหรือไม่

2.3 ควรศึกษาการนำหลักพุทธธรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการงาน มาร่วมใช้ในการบริหารจัดการเชิงพุทธ

2.4 ควรศึกษาการบริหารจัดการเชิงพุทธตามหลักอปริหานิยธรรมของวัดโพธิการาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ให้สามารถนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการเชิงพุทธของวัดทั่วประเทศให้มีประสิทธิภาพต่อไป

References

- Chandang, W. (2013). *The Development of a Strong Community Management Model Based on the Sufficiency Economy Philosophy in the Upper Central Region* (Doctoral Dissertation). Graduate School: Walailak Rajabhat University under the Royal Patronage. Bangkok.
- Cheamchoy, P. (2019). Time Management with Buddhist Integration. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 2(3), 25-34.
- Jansawang, A. (1982). *People group and community development*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Phrakru Prachotdhamvong (Ekkapong Hiridhammo), Phramaha Mit Thitapañño, Phrakhu Sudhikhambhirayana, & Meethaisong, T. (2019). A model of strengthening the community of the virturedevelopment center Watpanakam, Jumjang Subdistrict,



Kuchinaral District, Kalasin Province. *Journal of Graduate MCU Khon Kaen Campus*, 6(3), 306-319.

Phramaha Mit Thitapaño. (2015). *Creating Community Consciousness in the ASEAN Community and Society: Conceptual Analysis Perspectives and Movement Through Songkran Festival*. Institute of Buddhist Research, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phramaha Pakasit Sirimetho. (2014). *Public participation in the development of the sufficiency economy village of Ban Khlong Mai community, Sam Phran District, Nakhon Pathom Province*. (Master's Thesis) Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phramaha Siritwat Ariyamethi. (2003). *Analytical Study of the Sufficiency Economy Concept from the Perspective of Buddhism*. (Master's Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phramahamit Thitapanyo. (2015). *The Buildup of a Communal consciousness of the ASEAN Community: Analyzed through the Songkran Festival*. Buddhist Research Institute: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phrapromkhunaporn (P.A. Payutto). (1996). *Sustainable development*. Bangkok: Buddha Dharma Press.